

Rerum Naturalium Fragmenta No. 472

*Kecskeméti Tibor: Magyar
földtudományi szakemberek
világtalálkozója* 3

Tomcsányiné Szemere Sarolta: 13
Szemere László élete és
munkássága

Watford
2012

.

Rerum Naturalium Fragmenta

Jaskó Tamás szerkesztése:

16 Melrose Place, Watford WD17 4LN, England

tamas.jasko@jasko.eu

Magyar földtudományi szakemberek világtalálkozója

HUNGEO '96

Dr. Kecskeméti Tibor

1996. augusztus 15–22. között került sor a magyar földtudományi szakemberek – geológusok, geofizikusok, geográfusok, kartográfusok – világtalálkozójára Budapesten, Balatonalmádiban és Vörösberényben.

A rendezvény fő célkitűzése volt:

- lehetőséget biztosítani a Magyarországon, a Magyarországgal szomszédos államokban és a nagyvilágban szétszórtnan élő földtudományi szakembereknek, hogy egymás munkáját közvetlenül megismerhessék,
- előmozdítani a földtudományi kutatók, oktatók és gyakorlati szakemberek eszmecseréjét, az egyes szakterületek és régiók közötti jobb kommunikációt, együttműködést és közös publikálást,
- kezdeményezni egy egységes magyar földtudományi terminológia, valamint korszerű oktatási anyagok kidolgozását.

A rendezvény szervezője a Magyarhoni Földtani Társulat volt. Segítségére volt mint társrendező a Magyar Tudományos Akadémia, a Magyar Geofizikusok Egyesülete, a Magyar Földrajzi Társaság, a Földmérők, Térképészek és Távérzékelők Társasága, és a Balaton Akadémia.

A rendezvény plenáris ülésekkel kezdődött. Első előadóként KOMLÓSSY György (Budapest) Magyarország, valamint tágabban a közép- és kelet-közép-európai régió Európai Unióba történő integrálódási problémáit vizsgálta a földtudományok sajátos szemszögéből.

TRUNKÓ László (Karlsruhe) megjelenés alatt álló „Magyarország földtana” c. angol nyelvű könyvét mutatta be.

Mennyire ismert Magyarország geofizikája? - tette fel a kérdést VERŐ László (Budapest) előadása címében. A földtudományok perspektíváit vetítette elénk BEDER Tibor (Miercurea Ciuc/Csíkszereda) „Földtudomány és jövőstratégia” c. előadásában. A nagy múltú magyar térképészet fejlődéstörténetét vázolta fel Lázár deáktól napjaink digitális térképeiig KLINGHAMMER István (Budapest).

Ugyancsak plenáris ülésen kerültek bemutatásra Magyarország földtudományi kutatása utolsó 10 évének legfontosabb eredményei (mind budapesti előadóktól). Egy történeti bevezető után a magyar geológia jelenlegi helyzete került taglalásra. Ez, a szakma egészét áttekintő előadás után néhány fontos szakág (radiometrikus kormeghatározás, földtani természetvédelem, földtani térképezés, természeti erőforrások feltárása) eredményeivel ismerkedhetett meg részleteiben is 1 – 1 előadásban a 12 országból érkezett 110 szakember.

A szekcióülések több mint 50 előadásának ismertetésére itt nincs helyünk, csak a témaköröket s 1 – 1 érdekesebb témát említhetünk meg. (Az elhangzott előadások teljes jegyzékét az alábbiakban adjuk!)

A geológiai szekcióban 15 előadás hangzott el az ásványtan, ércesedés, szerkezetan, vízföldtan, őslénytan és a földtani természetvédelem köréből. Közülük igen érdekes volt a mőcsi (Kolozs megye, Erdély) meteorkőhullás mikroásványairól, valamint az Eger környéki őharmadidőszaki életnyomokról szóló. Magyar vonatkozásokat tartalmazott a Brit-szigeteken lévő Szent Patrik barlangról szóló előadás.

A geográfiai szekció gazdag tudományos termést mutatott be (közel 30 előadásban).

Az oktatásmódszertani-nevezéktani előadási blokk az oktatást segítő térképekről, a földrajzi nevek írásáról, helységnévtárakról, az oktatás régióként változó módszereiről szóló előadásokat tartalmazott. Napjaink egyre égetőbb problémáit, ill. kezelési módját mutatták be a természet-és környezetvédelmi témakör előadásai. Figyelemre méltó: a turizmust, sajátos természeti erőforrásnak tekintette egy előadó. Súlyos és bonyolult kérdéseket taglaltak a politikai és etnikai földrajz témakörébe csoportosított előadások.

Többek között: táj és geopolitika, etnikai térképek és változásai, a világ vallásföldrajza szerepelt programon. A geomorfológia és tájföldrajz témakörben vulkánalaktan, domborzatfejlődés, a hordalékszállítás felszínalakító szerepéről, ill. a történeti és tájföldrajz, valamint a geo-ökológia kérdéseiről hangzottak el előadások.

A geofizikai szekcióban a Pannon-medence egy speciális geofizikai kérdéséről, a geoidundulációról, valamint a régészeti geofizikáról hangzott el előadás.

A záró plenáris ülés újra az áttekintő, ill. összefoglaló témáknak adott fórumot. Az előadások a kontinensek fejlődésével, regionális hidrogeológiai jelenségekkel, a rádióaktív hulladékok elhelyezésével, a kibontakozóban lévő geo-muzeológiával, valamint egységes magyar geo-terminológiával foglalkoztak.

Az előadásokat intézetlátogatások, valamint poszterbemutató (12 téma) egészítette ki.

Esténként vitafórumokra, műhelybeszélgetésekre, közös programok kidolgozására, videofilmek bemutatására került sor. Két egynapos (Balaton-felvidék, Alföld), valamint egy kétnapos (Selmezbánya, Észak-Csallóköz) kirándulás, a tihanyi Eötvös Lóránd emlékkiállítás, továbbá az érdi Magyar Földrajzi Múzeum megtekintése egészítette ki a programot.

A rendezvény legnagyobb haszna talán a személyes találkozás, a kapcsolatok felvétele, egymás munkájának és eredményeinek megismerése volt. Felbecsülhetetlen hasznót hozott az információcsere. A „profit” oldalon jelentkeztek a közös programok, kutatások koordinálása, tanulmányutak lehetősége, helyszíni ismeretszerzés a kirándulásokon, s a magyarországi tudományos életbe történő integrálódás lehetősége.

A rendezvény jelentős sikere nyomán határozat született arról, hogy a HUNGEO kezdeményezést folytatni kell s a rendezvényt sorozattá kell fejleszteni.

Elhangzott előadások

Augusztus 15. (csütörtök), Budapest

TRUNKÓ László, (Karlsruhe, D): Geologie von Ungarn 1969 – Geology of Hungary 1996: Magyarország földtanának összefoglaló bemutatása külföldieknek egykor és ma

VERŐ László, (Budapest, H): Mennyire ismert Magyarország geofizikája?

BEDER Tibor, (Miercurea Ciuc/Csíkszereda, Ro): Földtudomány és jövőstratégia

KLINGHAMMER István, (Budapest, H): A magyar térképészet Lázár deáktól napjainkig

KOMLÓSSY György, (Budapest, H): Magyarország – Közép- és Kelet-Európa – Európai Unió

Augusztus 16. (péntek), Budapest

PÓKA Teréz (Budapest, H) Sikerek és mélypontok a magyarországi földtudományok történetében

BÁRDOSSY György – CSONGRÁDI Márta – HAAS János – KECSKEMÉTI Tibor (Budapest, H): A magyar földtani kutatás helyzete és főbb eredményei

BALOGH Kadosa – PÉCSKAY Zoltán – ÁRVÁNE SÓS Erzsébet (Debrecen, H): A debreceni K/Ar laboratórium tevékenysége és eredményei

TARDY János (Budapest, H): A földtani természetvédelem helyzete és eredményei Magyarországon

BREZSNYÁNSZKY Károly (Budapest, H): A földtani térképezés helyzete és eredményei Magyarországon

RÉTVÁRI László (Budapest, H): Kicsiny, szegény ország...?

Augusztus 17. (szombat), Balatonalmádi

PÁSZTOHY Zoltán (Miercurea Ciuc/Csíkszereda, Ro): Az Erdélyi-medence délkeleti szegélyének szerkezete és kapcsolata a Keleti-Kárpátok neogén fejlődésével

LÁSZLÓ Attila - LÁSZLÓ Margit (Sf. Gheorghe/ Sepsiszentgyörgy, Ro): A Feketehalom (Codlea) – Holbáki (Holbav) szerkezet földtani viszonyai a Kárpátkanyar alpi geotektonikai fejlődése tükrében

DOJCSÁK Győző (Budapest, H): Kozmikus szemlélet a földtudományokban

JOCHÁNÉ EDELÉNYI Emőke – GONDÁRNÉ SÖREGI Katalin (Budapest, H): A dunántúli-középhegységi karsztvíztároló rehabilitációja és a földtani térképezés kapcsolata

JASKÓ Tamás (Watford, GB): A Szent Patrik-barlang és magyar látogatói

PAPP Gábor (Sopron, H): A lokális geoidundulációk értelmezése a Pannon-medencében

MOLNÁR József – TAR Károly (Debrecen, H): Az ózonkoncentráció és a léghőmérséklet kapcsolata Magyarországon

OROSZLÁN Zoltán (Veszprém, H): Kapcsolat, az Essegvár geofizikai, és tervezett régészeti kutatása

KECSKEMÉTI Tibor (Budapest, H): Hol tart a magyarországi nagy-foraminifera kutatás?

WANEK Ferenc (Cluj-Napoca/Kolozsvár, Ro): Kagylósrák-faunák (Ostracoda, Crustacea) a Temesi-Bánság pontusi üledékeiből

DÁVID Árpád (Eger, H): Életnyomok és patológiás elváltozások egri és Eger környéki felső-oligocén korú puhatestűek mészvázán

GÖTZ Endre – RÉTHY Károly (Baia Mare/Nagybánya, Ro): Vivianit előfordulása Misztbányán

HADNAGY Árpád (Cluj-Napoca/Kolozsvár, Ro): Recens üledékek mikromineralógiai vizsgálata az 1882-es mócsi (Kolozs megye, Románia) meteorkőhullás szórási területén

KOSZTOLÁNYI Károly – MULLIS, Joseph – WEIDEMANN, Marc (Villers Les Nancy, F): Gipsz-anhidrit fázisátalakulásának mérése, kvarcban foglalt gipsz zárványok esetében

BACSO Zoltán (Kosice/Kassa, SK): Kelet-Szlovákia neogén vulkanogén ércesedései és kárpáti kapcsolata

WALDMAN István (Baia Mare/Nagybánya, Ro): A Gutin-hegység keleti övezete epitermális ércesedéseinek metallogéniai modellje

PÁRÁK Tibor (Alvsjö, S): Aktuális kérdések a klasszikus Kiruna-típusú ércek keletkezéséről

Augusztus 17. (szombat) Vörösberény

LÁSZLÓ Gyula (Budapest, H): Megnyitó gondolatok

PRÓBÁLD Ferenc (Budapest, H): A földrajzi oktatás és kutatás időszerű kérdései

PAPP-VÁRY Árpád (Budapest, H): A Cartographia oktatást segítő eszközei

PÉK László (Galanta/Galánta, SK): Földrajzoktatás a szlovákiai magyar iskolákban

LÁSZLÓ Árpád (Dunajská Streda/Dunaszerdahely, SK): A földrajzi nevek írása Szlovákiában.

V Í G István (Baia Mare/Nagybánya, Ro): Romániai magyar helységnevek c. összeállítás bemutatása

KOVÁCS Zsuzsanna (Mosonmagyaróvár, H): Földrajzoktatás és honismeret

NEMES-NAGY József (Budapest, H): Matematika és tértudományok

SZABÓ István Mihály (Budapest, H): A Kárpát-medence környezetvédelmi szempontú áttekintése

TÖVISSI József (Cluj-Napoca/Kolozsvár, Ro): A Küküllő-menete és a középső Maros-menete környezeti válságairól

IMECS Zoltán (Cluj-Napoca/Kolozsvár, Ro): Az erdélyi Mezőség vízellátási rendszerei – jelen és jövő

DEÁK Éva Judit (Sf. Gheorghe/Sepsiszentgyörgy, Ro): Brassó és környéke – a turizmus földrajzi vonatkozásai

HAJDÚ – MOHAROS József (Budapest-Vörösberény, H): Táj és geopolitika

KOCSIS Károly (Budapest, H): A Kárpát-medence etnikai arculatának változása a trianoni békediktátum óta

VOFKORI László (Odorheiu Secuiesc/Székelyudvarhely, Ro): Erdély etnikai térképe, 1992.

Szőcs Enikő (Sf. Gheorge/Sepsiszentgyörgy, Ro): A Felső-Háromszék etnikai átrendeződése a XX. század kezdetétől

JÁKI Sándor Teodóz (Győr, H): Csángókérdés

BORBÁTH Erzsébet (Miercurea-Ciuc/Csíkszereda, Ro): A csángó gyermekek oktatásának problémái

HUNYADI László (Pilis, H): A világ vallásföldrajza

SZIVERI Béla (Temerin, Yu): Becse község földrajzi sajátosságainak bemutatása

KARÁTSON Dávid (Budapest, H): A Pannon enciklopédia: a Kárpát-tér-ségi természetföldrajzi szintézis lehetőségei és problémái

RÉTVÁRI László (Budapest, H): Közép-Európa földrajzi igazsága

Augusztus 19. (hétfő) Vörösberény

SZÉKELY András (Budapest, H): A magyarországi neogén vulkáni hegységek geomorfológiája

MOLNÁR Katalin (Budapest, H): A tájföldrajz kialakulása és története Magyarországon

ELEKES Tibor (Odorheiu Secuiesc/Székelyudvarhely, Ro): A Fehér-Nyikó vízgyűjtőjének geo-ökológiai viszonyai

MAKFALVI Zsuzsanna (Sf. Gheorghe/Sepsiszentgyörgy, Ro): Domborzatfejlődés és talajtípusok a Csíki-medencében

PÁNDI Gábor (Cluj-Napoca/Kolozsvár, Ro): Folyóvízi hordalékszállítás az Erdélyi-medencében

KOPACZ Zsuzsanna (Oradea/Nagyvárad, Ro): Diaszon: „Barlangok és barlangászok”

EIGEL Tibor (Miercurea-Ciuc/Csíkszereda, Ro): Adalékok a Gyergyói-medence történeti földrajzához

Augusztus 19. (hétfő) Balatonalmádi

HAJNAL Zoltán – NÉMETH Balázs – BERDAN Sándor (Saskatoon, Ca):
Egy kontinens fejlődése

ZOLNAI Gergely (Pau, F): Az orogén mozgások kvantifikációja és víz-
szintes elmozdulások szerepe a gyűrt övekben

BÁRDOSSY György (Budapest, H): A rádióaktív hulladék elhelyezés a
környezetvédelem és a hazai energiaellátás tükrében

KECSKEMÉTI Tibor (Budapest, H) A földtudományok egy új ága: a
geomuzeológia

HAJDÚ – MOHAROS József (Budapest-Vörösberény, H): Az egységes
magyar földtudományi terminológia kialakításáért

(*Földtani Közlöny* 127/1-2, 223-227 (1997) *Budapest*)

Szemere László élete és munkássága

Tomcsányiné Szemere Sarolta

Szemere László 1884. október 26-án született Lasztoméron (Zemplén megye, ma Szlovákia) régi történelmi múltú közép-birtokos családból.

A sárospataki kollégium diákja volt középiskolás korától a jogi egyetem befejezéséig.

A Kolozsváron 1911-ben letett jogi záróvizsgái után Csíkszere-dára került közigazgatási gyakornokként, ahol 1918-ban szolgabíróvá választották.

Számára a közigazgatási pálya kényszerű kitérő volt, mert kora ifjúságától kezdve a természet világa, a madarak, erdők érdekelték. így munkája mellett autodidakta módon folytatott növény és állattani tanulmányokat, eleinte elsősorban ornitológiával foglalkozott.

1905-től már a Természettudományi Társulat tagja, 1907-től a Magyar Ornitológiai Központ rendes megfigyelője, mely címet és kitüntető oklevelet Hermán Ottótól kapta. Rendszeresen küldött anyagot az Ornitológiai Központba gyomortartalom-vizsgálat és a gyűjtemény gyarapítása céljából. Hosszú élete során számos hosszabb-rövidebb ornitológiai cikket publikált.

Részben ez a szakmai tevékenysége is tette lehetővé, hogy — amivel Trianon után áttelepült Budapestre — a Magyar Királyi Madártani Intézetben nyert alkalmazást. Miután 1918-ban a madár gyűjtéshez szükséges vadászfegyverét a román hatóság-

gok bevonták, a madártan mellett érdeklődése egyre inkább a mikológia felé irányult. 1926-ban átkerült a Növényélet és Kórtani Állomás Gombászati Osztályához, ahol később az Osztály vezetője lett. Rendszeres hivatásos gombaismereti tanfolyamokat tartott, megszervezte a piacokon árusított gombák ellenőrzését, amivel az volt a célja, hogy csak ellenőrzött gombák kerülhessenek piacra, csökkenjen a gombamérgezések száma.

1938-ban visszavonult Pamukra, Somogy megyei kis tanyájára és attól kezdve teljes energiáját a gombakutatásra fordította, először a föld feletti, később a földalatti gombákra.

Gombákkal foglalkozó, több mint 100 szakcikke és tanulmánya mellett kiemelkedő művei:

Már 1926-ban megjelent a „Gombáskönyv kezdők részére” című munkája, mely 200 faj leírását tartalmazza., ez fontos mér-földköve volt a magyar gombászati szakirodalomnak.

Az egyes gombákat saját természet utáni rajzaival és színes akvarelljeivel illusztrálta.

1936-ra elkészült a „Magyarország nagygombáinak meghatározása” c. kézirata, amely azonban már nem került kiadásra. Ehhez viszont elkészült 800 gombafaj akvarellje, amelyeket a Természettudományi Múzeum vásárolt meg Növénytára számára. A kézirat szöveg a zirci Bakony-Múzeumban lelhető fel.

Budapest környékén végzett gyűjtései több száz adattal gazdagították a tájegység adattárát. Gombapreparátumait a Nemzeti

Múzeum Növénytárának ajándékozta, ez azonban a II. Világháború során, Budapest ostromakor elpusztult.

Pamukon és a somogyfajsi erdőkben kezdett foglalkozni a földalatti gombák heterogén csoportjával. 1960-ban települt át Hárskútra, ahol a Bakony erdői a földalatti gombák kutatására kiváló lelőhelyeket kínáltak. Kutatásainak eredményeképpen a Kárpátmedence földalatti gombáinak száma 86-ra emelkedett, köztük három fajt elsőként írt le a szakirodalomban.

1965-ben jelenik meg a „Die unterirdischen Pilze des Karpatenbeckens” c. munkája, amit az Akadémiai Kiadó német nyelven adott ki, nagyobb nemzetközi érdeklődésre számítva. Ennek rövidített magyar nyelvű változata 1970-ben látott napvilágot a Mezőgazdasági Kiadó gondozásában „Földalatti gombavilág” címmel. Ez a mű a földalatti szarvasgomba kutatók és természetők kézikönyvévé vált, így az Első Magyar Szarvasgombász Egyesület a könyvet 2005-ben újra kiadta.

Hárskúton lakván intenzíven kapcsolódott be a Bakony Múzeum által szervezett természettudományi programba. Ennek keretében 446 nagygombafajt sorolt fel a Bakony területéről.

Kutatásait kitartóan folytatta amikor – rövid betegség után – 1974. december 8-án 90 éves korában érte a halál.

Halála után, 2010-ben jelent meg Vasas Gizella -Locsmándi Csaba szövegével a „Gyakoribb gombáink” című mű, melyhez Szemere László a Mezőgazdasági Múzeumtól „kölcsonként” akvarelljeit használták fel.

Munkásságának elismerése:

– Az Országos Erdészeti Egyesülettől elsőként kapta meg a Clusius emlékérmét.

– 1997. okt. 3-5. Balatonfüreden-Veszprémben tartott „Conference Scientifique Francs–Hongroise” földalatti szarvasgomba konferencián munkásságát nemzetközi elismerő megemlékezésben méltatták.

– Nevét Hárskúton faragott emléktábla és utca-elnevezés örökíti meg.

– Zircen a Bakony Múzeumban munkásságáról emléksarok van berendezve.

– Az Első Magyar Szarvasgombász Egyesület arcképével díszített bronz emlékérmét készíttetett, mellyel a szakterület kiválóságait jutalmazza.

– Születésének 125. évfordulóján Zircen és a Magyar Tudományos Akadémián is tartottak róla megemlékezést szakmai program keretében.

– Nevét viseli a Mikológiai Társaság veszprémi csoportja és több vidéki gombász egyesület és társaság.

Joggal pályázhatott volna a Magyar Tudományos Akadémia által létesített biológiai tudományos fokozatra, ő azonban az erre irányuló kezdeményezést elhárította, mivel soha nem a címek, vagy a pénz, hanem az alkotás vonzotta.

Az összeállításhoz a következő forrásmunkákat használtam fel:

Galambos István: Emlékezés Szemere Lászlóra (1884-1974) Veszprém megyei Múzeumok Közleményei 14. köt. Veszprém 1979

Dr. Markó-Monostory Bernadett, Dr Galambos István: Szemere László élete és munkássága. 1997. okt. 3-án elhangzott előadás szövege

Bankovics Attila: Szemere László: Magyar Múzeumi Arcképcsarnok. Tarsoly Kiadó, 2002.

Pálfalviné Hajdú Eszter: Híres Gombászok – Szemere László munkássága. Magyar Gombász, a TIT Stúdió Egyesület Gombász Szakcsoportjának lapja. 2004. szeptember 20.

Budapest, 2012. június 8.